

Uopfordret anmeldelse

Sygeplejens Fundament,
bind 2, Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 2005.
Redaktion: Jens Bydam og Janet Mary Hansen.
Denne anmeldelse behandler kapitel 32, Sår, skrevet af Pia Koustrup

Indledning

Denne anmeldelse er udarbejdet af sygeplejersker i Dansk Selskab for Sårhelings bestyrelse og uddannelsesudvalg.

Det er positivt at opleve, at der igennem de seneste år er sket en stigning i antallet af artikler, bøger og andet materiale, der sætter fokus på sygeplejerskens ansvar og opgaver i relation til praktisk og evidensbaseret sårbehandling. Især er det positivt at opleve, at teori om sårbehandling indgår i grundbøger, som på et tidligt tidspunkt i uddannelsen introduceres for sygeplejestuderende. De studerende har tidligere i overvejende grad været henvist til bøger skrevet af læger eller materiale udgivet af industrien ud fra kommercielle interesser. Det er glædeligt, at det nu er sygeplejersker, der skriver om grundlæggende sygepleje, herunder også grundlæggende principper indenfor sårbehandling. Et eksempel på dette er kapitel 32, Sår, skrevet af Pia Koustrup i bogen Sygeplejens Fundament, bind 2, Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 2005.

Redaktørerne af bogen Jens Bydam, Uddannelsesleder, cand. phil. og Janet Mary Hansen, Afdelingsleder, cand. cur. beskriver i deres forord, at lærebøgerne primært er henvendt til sygeplejestuderende, men at også sygeplejersker vil kunne anvende bøgerne som opslagsværk og inddrage den beskrevne viden i deres kliniske felt. Endelig opfordres læseren til at være kritisk søgende i tilgangen til emnerne, så sygeplejen fortsat kan udvikles og optimeres. Det er på denne baggrund, at vi har lyst til at knytte nogle faglige kommentarer til kapitlet Sår.

Overordnede overvejelser i forhold til kapitlet

I kapitlet behandles mange relevante forhold i relation til moderne sårbehandling. Kapitlet er underopdelt i områder med overskrifter, der medvirker til at kunne finde frem til specielle emner i relation til generel sårbehandling.

Det er positivt at opleve, at forfatteren har opgivet nøgleord, som kan give anledning til videre litteratursøgning i databaser.

Det kunne være hensigtsmæssigt med henvisninger til flere netadresser og databaser, hvor meget af den aktuelle evidensbaserede litteratur og retningslinjer for god klinisk praksis kan findes.

Et gennemgående træk for kapitlet er, at detaljeringsgraden er for svingende i forhold til de praktiske anvisninger der gives.

I kapitlet er forhold og anvisninger i de hygiejniske principper ved sårbehandlingen mangelfuldt beskrevet i forhold til den eksisterende dokumenterede viden på området.

Eksempelvis kunne de hygiejniske principper i forbindelse med god håndhygiejne før, under og efter forbindsskift tydeliggøres.

Formålet med forbindsskift kunne have været suppleret med det formål at beskyttelse af såret fra udefrakommende forureningskilder kan være en væsentlig del af begrundelsen for et forbindsskift.

Beskrivelsen af, hvordan rengøringen og videre behandling af instrumenter skal foregå i hjemmet er mangelfuld og utilstrækkelig. Der foreligger i dag retningslinjer fra Statens Serum Institut og Dansk Standard vedrørende rengøring og viderebehandling af instrumenter, som bør være gældende også hvis rengøringen foregår i primær sektor.

Ligeledes kunne de generelle principper for brug af handsker, typen af handsker og hygiejne ved skift af handsker have været tydeliggjort, set i lyset af lærebogens målgruppe. Der er mangel på afklaring og begrundelser for de grundlæggende principper i sårbehandlingen.

Et vigtigt eksempel er baggrunden for at arbejde for opretholdelse af et fugtigt sårmiljø. Allerede i 1962 påviste Winther, at epitheliseringen foregår hurtigere ved fugtig sårbehandling i forhold til åben, tør behandling. Dette princip er fortsat et grundlæggende princip i moderne sårbehandling, uanset sårets størrelse og ætiologi, dog med enkelte undtagelser. Der forklares ikke hvilke formål og virkninger de occlusive forbindelser har, samt hvor der er grund til forsigtighed ved anvendelse af disse forbindelser.

En mere udførlig og præcis beskrivelse af, hvordan forberedelse af såret og konkret prøvetagningsteknik ved udtagelse af materiale til bakteriologisk undersøgelse skal foregå, kunne være ønskværdig, hvis en sådan beskrivelse skal være handlingsanvisende for såvel studerende som færdiguddannede sygeplejersker.

Generelt for kapitlet er, at fagudtryk i relation til sårbehandlingen kunne konkretiseres. For eksempel beskrivelse af, hvad forfatteren forstår ved rensningsmidler og sårmidler. De kilder der refereres til er flere steder ældre udgaver, som siden er erstattet af udvidede og reviderede udgaver. Et eksempel er bogen Huden af Arne Langøen. Der henvises i flere tilfælde til ikke originale kilder ligesom et referat anvendes som kilde. Det er forstyrrende at forfatternavnene ikke er stavet korrekt. Det vanskeliggør muligheden for de studerende at finde frem til rette forfatter, hvis de ønsker at finde yderligere litteratur eller den originale kilde. Dette harmonerer ikke med hensigten, som er formuleret i forordet til bogen, „at de studerende skal uddannes til at kunne handle professionelt som sygeplejersker og samtidig opøve kompetence i akademisk tænkning, så de kan forholde sig til forskningsresultater i deres hverdag“.

Generelt er der en mangelfuld korrekturlæsning af kapitlets tekst. Niveaue i sproget er springende fra talesprog til vanskelige og specielle fagudtryk. Flere steder er beskrivelserne af praktiske procedurer ufuldstændige og indforståede og ikke konkrete og handlingsanvisende for, hvad den sygeplejestuderende skal gøre. Eksempelvis kan nævnes underafsnittet om forbindsskift, hvor det kan være vanskeligt at udlede konkrete hovedprincipper, som er gældende ved et typisk forbindsskift.

En vigtig overvejelse, når man skriver et kapitel, som ønsker at favne bredt i forhold til sårbehandling, er fordelingen af underemner i kapitlet. Brandsår har fået meget plads, selvom bogen er en bog om grundlæggende sygepleje, herunder grundlæggende sårbehandling. Brandsårsbehandling er ligesom mange af de øvrige emner en opgave for erfarne sygeplejersker, ofte med efteruddannelse og varetages overvejende på specialafdelinger. Der kunne have været fokuseret mere på den indledende behandling i forbindelse med brandskader efterfulgt af en henvisning til hjemmesiden www.brandssar.dk. Her foreligger let tilgængelige, opdaterede retningslinjer udarbejdet af Rigshospitalets Klinik for Plastikkirurgi og Brandsårsbehandling, som alle skadestuer i Danmark bør arbejde ud fra. Retningslinjerne baserer sig på EBA (European Burns Association) og DBA's (Dansk Brandsårs Association) anbefalinger. Herved kunne også sikres, at der beskrives en korrekt kategorisering af de forskellige brandsårsgrader, hvor klassificering af 2. grads forbrændinger og dermed den efterfølgende behandling indenfor de seneste år er blevet ændret til at omfatte en overfladisk og en dyb 2. grads forbrænding, hvor behandlingsregimerne forløber forskelligt.

I dele af kapitlet fokuseres der på meget specielle og sjældne sårtilstande. Målgruppen er sygeplejestuderende, som skal tilegne sig generelle principper om sårbehandling, hvorfor dette kan forekomme irrelevant. Et eksempel er beskrivelse af Mönckebergs mediasklerose, som selv for erfarne sygeplejersker er en sjælden og vanskeligt genkendelig tilstand. Flere steder efterlades læseren med ubesvarede spørgsmål på vigtige områder, ligesom brugen af udtryk som etc. ikke er entydigt og forståeligt for nye på feltet. Et eksempel er anvisningen om, at en ren, sutureret cicatrice skal være dækket af forbindelse i de første timer. Her kunne en præcisering af dette tidsinterval og en kildehenvisning til den bagvedliggende forklaring om, at beskytte patienten mod udefrakommende smittepåvirkning efterspørges. Et andet eksempel er en præcisering af, at erysipelas er forårsaget af en streptokokinfektion.

Afslutning

I de senere år har der været stort fokus på udvikling og evidensbaseret sårbehandling. Dette er blandt andet sket gennem efteruddannelse af nøglepersoner på sårområdet, afholdelse af temadage og kurser såvel monofagligt som tværfagligt. Det første professorat i sårheling (ikke sårbehandling) blev oprettet i 1991 og tildelt Professor, læge Finn Gottrup. Der eksisterer nu to større sårhelingscentre i Danmark, Sårhelingscentret på Bispebjerg Hospital og Universitetscenter for Sårheling på Odense Universitetshospital. Der foregår store bestræbelser på, at få beskrevet praksis, at igangsætte projekter, forskning og uddannelse, samt at få organiseret en mere fremadrettet struktur for sårområdet i sundhedsvæsenet generelt i Danmark. Denne udvikling skulle også gerne afspejles i de lærebøger, der udkommer og som introducerer kommende sygeplejersker til sårområdet.

Sårbehandling er et kompliceret og efterhånden meget specialiseret område, som kræver indsigt i beslægtede områder, hvor det kan være vanskeligt at være ajourført på alle felter. Der er derfor behov for fortsat at arbejde målrettet og kritisk med udvikling af grundbøger, som også illustrerer denne udvikling.

Anmeldelsen er udarbejdet af sygeplejerskerne i Dansk Selskab for Sårhelings bestyrelse og uddannelsesudvalg:

Sårsygeplejerske Ann Brockdorff
Sygeplejelærer MPH-stud Susanne Lauth
Sygeplejefaglig konsulent Kirsten Müller
Klinisk Oversygeplejerske Annette Norden
Sårsygeplejerske/Hjemmesygeplejerske Jette Palmberg
Hjemmesygeplejerske med specialfunktion i -sårbehandling Anne Marie Rasmussen
Hygiejnesygeplejerske Susanne Aagaard

Modsvar til uopfordret anmeldelse af mit kapitel Sår i Sygeplejens Fundament 2: Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck; 2005

Når man beskæftiger sig med faget sygepleje, er det altid interessant at drøfte fagets indhold og metoder med kolleger. Det er dejligt når kvalificerede kolleger forholder sig til ens arbejde, men det kan også give anledning til undren. Således forholder det sig med den uopfordrede kapitelanmeldelse, foretaget af sygeplejerskerne Ann Brockdorff, Susanne Lauth, Kirsten Müller, Annette Norden, Jette Palmberg, Anne Marie Rasmussen og Susanne Aagaard. I den uopfordrede kapitelanmeldelse kritiseres, at detaljeringsgraden er varierende i kapitlet. Der påpeges ønske om uddybende beskrivelse af hygiejniske principper, herunder håndhygiejne, handske typer og deres anvendelse, rengøring af instrumenter i hjemmene etc. Kritikkerne ønsker en dybere afklaring på begrebsgrundlaget for opretholdelse af et fugtigt sårmiljø, en præcisering af konkret prøvetagningsteknik, samt nyere evidensbaseret litteratur inden for sårområdet. Kritikkerne er ikke enige i min vurdering af fokuserede områder i kapitlet, lige som de ikke forstår et udtryk som etc (etcetera = og så videre).

I faglitteratur vil der kontinuerligt skulle vurderes valg og fravalg, der skal foretages under udarbejdelsen. I nærværende indlæg vil jeg derfor kort redegøre for disse valg og fravalg.

Når man skriver om sygepleje, bør et spørgsmål altid være: Med hvilken hensigt skal dette skrives? Dette spørgsmål har ledt til svaret, at dette kapitel skal skrives som en normativ teoribeskrivelse om feltet sårbehandling.

Tre overordnede spørgsmål bør være styrende, når man underviser sygeplejestuderende. Det er spørgsmålene: Hvad? Hvorfor? Og hvordan? Som jeg opfatter disse tre spørgsmål, ligger hvad og hvorfor -spørgsmålene inden for den skolaske, såvel som den kliniske del af uddannelsen. Hvorimod hvordan -spørgsmålet, primært ligger i den kliniske kontekst, som er den konkrete handlingsanvisende del. Historisk set, startede Charlotte Munck i 1926, som en af de første sygeplejersker, med at beskrive lærebogsmateriale for sygeplejelever. Dette blev gjort ud fra en handlingsanvisende beskrivelse af konkrete sygeplejeopgaver. I den nutidige kontekst, skrives lærebogsmateriale ikke længere som noget der kunne minde om en brugsvejledning, men som en teorifyldt normativ tekst. Studerende anno 2005 lærer at søge litteratur, og at én bog ikke er tilstrækkelig uddybning til at dække et givet område af sygeplejen. Det ses da også ud fra Nyt Nordisk Forlag, Arnold Buscks omfattende litteraturliste, hvoraf det tydeligt fremgår, at der eksisterer bøger om mikrobiologi m.v. Således vurderet, skal et kapitel om sårbehandling ikke uddybe rensning af instrumenter, anvendelse af og typer af handsker etc.

Som nævnt vil der ved udarbejdelse af lærebogsmateriale, altid være subjektive vurderinger af, hvor meget det enkelte område skal udbredes. Et af de områder, der er uddybet en del i kapitlet, er brandsår. Begrundelsen for dette er, at der tidligere var vedlagt et appendiks om brandsår til lærebogen om ortopædkirurgisk sygepleje. Dette appendiks eksisterer ikke længere. Da der ikke er beskrevet noget om feltet inden for Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, har jeg valgt at uddybe feltet i mit kapitel. Begrundelsen er, at rigtig mange sygeplejersker og sygeplejestuderende møder patienter med forbrændinger på skadestuer og ortopædkirurgiske afdelinger landet over. Mit kapitel nævner også at 2. grads forbrændinger kan deles i overfladiske og dybe 2. grads forbrændinger. Dette er et af de kritikpunkter, som det menes ikke er uddybet. Det er muligt dette kunne være uddybet yderligere, men i så fald ville brandsårsområdet have fået endnu mere plads, end det allerede har fået.

Begrundelsen for oprettelse af et fugtigt sårmiljø, mener kritikkerne ikke er uddybet. Det er imidlertid medtaget i kapitlet, hvor det er sammensat med celledelingen, som vil ske hurtigere og bedre i et fugtigt miljø ved en temperatur på 37 grader, hvilket er velkendt

viden inden for sårbehandling.

Når et værk med mange forfattere skal udgives, vil processen tage tid. Således har også Sygeplejens Fundament taget tid at skrive, redigere, trykke og „få på gaden“. Derfor er det ikke let at have nyeste viden med, som er udkommet efter at de enkelte manuskripter er indleveret til redaktionen. Hvis redaktionen skal returnere samtlige kapitler, som ikke vil indkomme samtidigt, til korrekturlæsning og vedvarende opdatering af kilder, vil et værk være umuligt nogensinde at få sendt i trykken. Det kan dermed give anledning til overvejelser, om lærebøger burde udgives i en anden og hurtigere form. I omtalte værk, har man imidlertid bibeholdt en traditionel udgivelsesmåde, hvorfor nyeste viden er anvendt under skriveprocessen, men naturligt vil være af ældre dato, når udgivelsen er klar til salg.

Nogle områder som f.eks. prøvetagning, tidsinterval på at sår er dækket af forbinding, er ikke uddybet meget detaljeret i kapitlet. Begrundelsen er, at der stadig er differentierende opfattelser på områderne, og evidensen enten er så lav eller ikke eksisterende, at det fortsat er afgørelser fra den enkelte ansvarlige læges holdning på området, der er styrende for beslutningerne.

Når faglitteratur skrives, er det væsentligt at forskellige fagpersoner på området gennemlæser litteraturen inden udgivelse. Dette er også tilfældet her, hvor både lægefaglige og sygeplejerskefaglige kolleger kritisk har gennemlæst kapitlet, inden det er sendt til redaktionen. Alligevel kan der opstå trykfejl, hvilket er tilfældet med forfatternavnet Lauth, hvor „h“ ikke er med. Det er beklageligt med en sådan trykfejl. Derfor er det netop vigtigt, at de studerende trænes i litteratursøgning inden for givne felter. Her viser det sig, at ved litteratursøgning, kan der både søges på forfatter, emne, titel etc. Hvilket derved minimerer risikoen for at søgningen ikke fører til at medtage relevant litteratur inden for søgeområdet.

Således vil jeg slutteligt påpege at valg og fravalg til enhver tid er min vurdering som forfatter. Andre forfattere ville muligvis lægge vægten på andre felter, end jeg har gjort i omtalte kapitel. Min vurdering af væsentligt i forhold til mindre væsentligt, er dels dybdegående litteratursøgning, dels mange års erfaring både med pleje af patienter med sår på kroppen og med undervisning både i teori og praksis af sygeplejestuderende. Dette arbejde foregår i tæt samarbejde med en bred gruppe af andre undervisere, hvor faglige drøftelser gennem årene har medvirket til mine valg.

Pia Koustrup

DANSK SELSKAB FOR SÅRHELING

Udskrevet fra saar.dk | Åbjergvej 36 | 2720 Vanløse | e-mail: bladet@saar.dk